

BILL BRYSON

NAMIE

Trumpa privataus
gyvenimo istorija

BILL BRYSON
NAMIE

Trumpa privataus
gyvenimo istorija

Iš anglų kalbos vertė
Vytautas Grenda

VILNIUS 2011

Turinys

Įvadas		9
PIRMAS SKYRIUS. Metai		15
ANTRAS SKYRIUS. Veiksmo vieta		36
TREČIAS SKYRIUS. Holas		51
KETVIRTAS SKYRIUS. Virtuvė		73
PENKTAS SKYRIUS. Plovykla ir podėlis		93
ŠEŠTAS SKYRIUS. Saugiklių dėžutė		116
SEPTINTAS SKYRIUS. Svetainė		141
AŠTUNTAS SKYRIUS. Valgomasis		169
DEVINTAS SKYRIUS. Rūsysis		196
DEŠIMTAS SKYRIUS. Koridorius		216
VIENUOLIKTAS SKYRIUS. Darbo kambarys		241
DVYLIKTAS SKYRIUS. Sostas		259
TRYLIKTAS SKYRIUS. Slyvų spalvos kambarys		290
KETURIOLIKTAS SKYRIUS. Laiptai		312
PENKIOLIKTAS SKYRIUS. Miegamasis		324
ŠEŠIOLIKTAS SKYRIUS. Vonios kambarys		348
SEPTYNIOLIKTAS SKYRIUS. Persirengimo kambarys		378
AŠTUONIOLIKTAS SKYRIUS. Vaikų kambarys		407
DEVYNIOLIKTAS SKYRIUS. Pastogė		434
Bibliografija		455
Padėka		479

PIRMAS SKYRIUS

Metai

I

1850-ųjų rudenį Londone, Haid Parke, iškilo ypatingas statinys – devyniolikos akrų plotą aprėpęs milžiniškas šiltnamis iš geležies ir stiklo, kurio erdviame viduje būtų tilpusios keturios Šv. Pauliaus katedros. Jis stovėjo neilgai, ir tuo metu buvo didžiausias pastatas pasaulyje. Šis neginčijamai didingas statinys, oficialiai pavadintas Visų tautų pramonės gaminių didžiosios parodos rūmais, dar ypatingesnis dėl to, kad atsirado taip nelauktai, buvo toks stulbinamai stiklinis, nuostabus ir netikėtas *būtent toje vietoje*. Douglasas Jerroldas, savaitinio žurnalo *Punch* autorius, praminė jį Krištolo rūmais, ir šis pavadinimas prigijo.

Statyba truko vos penkis mėnesius. Stebuklas, kad Krištolo rūmus iš viso pavyko pastatyti. Mažiau nei prieš metus jie dar nebuvo netgi sumanyti. Parodą, kuriai jie buvo skirti, sumanė rengti valstybės tarnautojas Henry Cole'as. Cole'as taip pat nusipelnė istorijai tuo, kad sugalvojo Kalėdų atviruką (šie atvirukai atsirado, nes buvo siekiama paskatinti žmones naudotis naujuoju vieno penso paštu). 1849-aisiais Cole'as apsilankė Paryžiaus parodoje, – palyginti vietinės reikšmės projekte, skirtame tik Prancūzijos gamintojams, – ir užsidegė Anglijoje padaryti ką nors panašaus, tik didingesnio. Jam pavyko Didžiosios parodos idėja sudominti daug įžymybių, tarp jų princą Albertą. 1850 m. sausio 11 d. įvyko pirmasis jų susitikimas. Jie ketino

atidaryti parodą kitų metų gegužės 1-ąją, taigi turėjo šiek tiek mažiau nei šešiolika mėnesių suprojektuoti ir pastatyti didžiausią pastatą, koks kada nors buvo sumanytas, iš visų Žemės rutulio kampelių surinkti ir išdėstyti dešimtis tūkstančių eksponatų, įrengti restoranus ir tualetus, pasamdyti darbuotojus, parūpinti draudimą ir organizuoti policijos apsaugą, išspausdinti skelbimus ir padaryti dar begalę kitų dalykų, – ir tai vyko šalyje, kuri visai nebuvo tikra, ar jai apskritai reikia tokio brangaus ir daug rūpesčių kelsiančio projekto. Atrodė, tai iš tiesų neįgyvendinamas siekis, ir kelis mėnesius jiems tikrai nesisekė. Įvyko atviras parodų halės projekto konkursas, jam buvo pateikti 245 projektai. Visus juos atmetė kaip neįgyvendinamus.

Kai komitetui nepavyko pasiekti savo, jis padarė tai, ką kartais daro visi komitetai, kai patenka į beviltišką padėtį: paskyrė kitą, geriau pavadintą komitetą. Visų tautų pramonės gaminių didžiosios parodos Karališkosios komisijos statybos komitetą sudarė keturi vyrai: Matthew Digby Wyattas, Owenas Jonesas, Charlesas Wildas ir puikus inžinierius Isambardas Kingdomas Brunelis. Komitetas gavo vienintelį nurodymą: pateikti projektą, vertą didžiausios istorijoje parodos, prasidėsiančios po dešimties mėnesių, ir išsiversti su ribotu ir sumažintu biudžetu. Iš keturių komiteto narių tik jaunas Wyattas turėjo architekto išsilavinimą, tačiau dar nebuvo nieko pastatęs; tuo savo karjeros etapu jis užsidirbdavo pragyvenimui rašydamas. Inžinierius Wildas turėjo patirties beveik vien laivų ir tiltų statybos srityje, Jonesas dekoruodavo interjerus, ir tik Brunelis turėjo patirties dirbti su dideliais projektais. Jis, be abejo, buvo genijus, tačiau kitus baugino, nes tam, kad jo nežemiškos vizijos virstų tikrove, beveik visada prireikdavo įspūdingų laiko ir pinigų sąnaudų.

Tada keturi vyrai pasiūlė stebinamai nevykusį projektą: didžiulę, žemą, tamsią daržinę, persmelktą niūrios nuotaikos, ne ką nuotaikingesnę už skerdyklą. Ji atrodė tarsi skubotas keturių atskirai dirbusių žmonių kūrinys. Kainos buvo beveik neįmanoma apskaičiuoti, tačiau, regis, neabejotina, kad tokio pastato vis tiek būtų buvę neįmanoma pastatyti. Statybai būtų prireikę trisdešimties milijonų plytų, ir nebuvo garantijos, kad per turimą laiką pavyktų jų tiek įsigyti, o ką kalbėti apie sumūrijimą. Visa tai turėjo vainikuoti Brunelio indėlis – dviejų šimtų pėdų skersmens geležinis kupolas, – be

abejonės, įspūdinga, tačiau vienaukščiam pastatui gana keista detalė. Niekas anksčiau nebuvo statęs tokios didžiulės geležinės konstrukcijos, ir Brunelis, žinoma, negalėjo pradėti prie jos triūsti ir iškelti į viršų, kol nebuvo po ja stovėsiančio pastato, – ir visa tai reikėjo pradėti ir baigti per dešimt mėnesių, o statinys pagal sumanymą turėjo stovėti mažiau nei pusmetį. Kas jį paskui griautų ir kas nutiktų didžiuliam jo kupolui ir milijonams plytų – šie klausimai atrodė pernelyg nepatogūs svarstyti.

Susidarius tokiai sunkiai padėčiai, išniro rami Josepho Paxtono figūra. Jis dirbo vyriausioju sodininku Čatsverto rūmuose, pagrindinėje Devonšyro hercogo buveinėje (tačiau rūmai stovėjo Derbišyre – keista, bet tai būdinga Anglijai). Paxtonas buvo nepaprastas žmogus. Jis gimė 1803 m. Bedfordšyre, skurdžioje ūkininkų šeimoje, keturiolikos buvo išsiųstas dirbti sodininko mokiniu, tačiau per šešerius metus taip pasižymėjo, kad gavo prižiūrėti Londono vakarinėje dalyje esantį eksperimentinį botanikos sodą, kuris priklausė naujai prestižinei Sodininkystės draugijai (netrukus tapusiai Karališkąja sodininkystės draugija), – stulbinamai atsakingas darbas tokiam jaunam žmogui. Čia vieną dieną jam pasitaikė pasikalbėti su Devonšyro hercogu; šiam priklausė netoli stovintys Čiziko rūmai ir gana didelė dalis Britų salų: beveik du šimtai tūkstančių akrų derlingos žemės ir septyneri dideli įspūdingi rūmai. Hercogui Paxtonas iškart patiko – atrodo, ne dėl to, kad šis būtų parodęs kokių ypatingų gabumų, bet dėl stipraus, gryno balso. Nepriگردintis hercogas vertino aiškią kalbėseną. Daug negalvojęs, jis pakvietė Paxtoną tapti Čatsverto rūmų vyriausioju sodininku, ir šis sutiko. Jam buvo dvidešimt dveji.

Joks aristokratas nėra žengęs netikėtesnio ir kartu išmintingesnio žingsnio. Paxtonas šoko dirbti tiesiog stulbinamai energingai ir uoliai. Jis suprojektavo ir įrengė žymųjį Imperatoriaus fontaną, kurio čiurkšlė galėjo šauti į 290 pėdų aukštį, – šis hidraulikos laimėjimas Europoje buvo pranoktas tik kartą; įrengė didžiausią šalyje alpinariumą; suprojektavo hercogo valdose naują gyvenvietę; tapo geriausiu pasaulyje jurginų specialistu; laimėjo apdovanojimų už geriausius šalyje melionus, figas, persikus ir nektarinus; sukūrė milžinišką atogrąžų šiltnamį, vadinamą „Didžiąja krosnimi“, kurio plotas siekė visą akrą, – tokį erdvų, kad 1843 m. jame lankydamosi karalie-

Bill Bryson (Bilas Braisonas; g. 1951 m.) – skaitytojų mėgstamas amerikiečių ir britų žurnalistas, keliautojas, mokslo populiarinamųjų knygų autorius. Jo knygos išsiskiria ne tik faktų gausa, bet ir puikiu autoriui būdingu humoro jausmu, dėl kurio mokslinis tekstas virsta ne nuobodžiu skaitiniu, o nepaprastai įdomiu pasakojimu. Į lietuvių kalbą išversta „Trumpa istorija beveik apie viską“ tapo viena mėgstamiausių enciklopedinio pobūdžio knygų Lietuvoje.

Naujoji Billo Brysono knyga „Nemie“ – nebe apie tolimus kraštus ar kosmoso platybes; autorius nukreipė savo žvilgsnį į tai, kas atrodo labai pažįstama ir įprasta, – į namus. Pasirodo, nekeliant kojos iš namų, galima nuklęsti pas senovės romėnus, keltus ar galus ir sužinoti, kad net įprasčiausi namų apyvokos daiktai slepia daugybę įdomiausių faktų. Tai paskatino autorių leisti į kelionę po savo namą – seną Norfolko pastoratą ir einant iš vieno kambario į kitą pažiūrėti, kaip atsirado kasdienio gyvenimo rakandai. Tik keletą žingsnių trunkanti kelionė tampa išsamiu istoriniu tyrimu, aprėpiančiu viską – nuo architektūros iki elektros, nuo maisto konservavimo iki epidemijų, nuo prekybos prieskoniais iki Eifelio bokšto, nuo krinolinų iki tualetų; aprašomos ir talentingos, dažnai keistos asmenybės, kurios visa tai sukūrė. Neįtikėtina, kiek daug visko slepia namų istorija. Ir kiek šmaikščių bei išsamių atsakymų randa Brysonas į klausimus, kurių niekas kitas nebūtų sumanęs užduoti. Kodėl šakutė turi keturis dantis, ką reiškė ryškios namų spalvos, kas atrado vaistus nuo choleros ir kodėl rengtis nepraktiškai buvo geriau, nei patogiai? „Nemie“ – tai žvilgsnis į privatų gyvenimą pro mikroskopą. Brysonas, įkinkęs nepasotinamą smalsumą, žavų sąmoji, savitą stilių ir pasakotojo talentą, siūlo mums vieną iš įdomiausių ir juokingiausių knygų apie mūsų gyvenimo būdą.

ISBN 978-9986-16-870-6

www.tytoalba.lt